

1937

1937. január 1.

A Sztojadinovics-kormány amnesztiát adott a politikai foglyoknak. Az összes sajtóperben is pertörleszt rendeltek el, és ezzel a horvátokat akarták megnyerni, mert a legtöbb politikai elítélt horvát volt, és valamennyi horvát lap ellen az eljárások hosszú sora folyt.

Csuka 1995, 445.

1937. január 24.

Az ómoravicai Református Egyházi Dalárda Dévay D. Lajos esperes-lelkész vezetésével bemutatták a *Juhászlegény, szegény juhászlegény* című énekes játékot. A sokáig tétlenségre kárhoztatott egyesület 1936 augusztusában, az Egyházközség 150 éves jubileumán kezdte meg újra a működését. Ettől kezdve a fiatalok lendületes munkába fogtak, estélyeiken a szépirodalom és a zeneművészet kiváló alkotásaival szórakoztatták a közönséget.

Bokréta 1940, 50.

1937. január vége

Belgrádban aláírták a jugoszláv–bolgár örök békeszerződést. Ezzel a Sztojadinovics-kormány a Róma–Berlin-tengely balkáni terveit igyekezett megghiúsítani.

Csuka 1995, 445.

A belgrádi politikai körök Szántó Gábort ekkor már csak megtűrték, és mint használhatatlan esz-köze tekintettek rá.

Csuka 1995, 446.

1937. február 5.

Svetislav Stanković mezőgazdasági miniszter Belgrádban ismét fogadta a magyar kisebbség küldöttségét, melynek ezúttal Sánta György, Várady Imre, Deák Leó, Strelitzky Dénes Brezovszky Dénes és Brezovszky Nándor voltak a tagjai. Követelésüket öt pontba foglalták: (1.) Szüntessék meg az általános iskolákban a névelmezést; (2.) Tegyék lehetővé a magyarországi

lapok és folyóiratok terjesztését; (3.) Engedélyezzék a magyar tanítóknak a magyar osztályokba történő visszahelyezését; (4.) A hatóságok engedélyezzék a magyar kultúregyesületek működését; (5.) Újra nyíljon magyar évfolyam a belgrádi Tanítóképzőben. Érdemi előrelépés e kérdésekben azonban ezúttal sem történt.

Mészáros 1989, 147–148.

1937. február

Megalakult a szabadkai Magyar Olvasókör énekkara, melynek elnökévé dr. Hósz Dezsőt választották. Társelnökök Havas Károly és Richter János voltak. Az énekkar hamarosan több mint kilencven tagot számlált. A vezetésével Fehér Ödön karnagyot bízták meg.

Garay 2012, 68.

1937. március 1.

Vajdasági irodalmi estet rendezett a szabadkai Magyar Olvasókör kulturbizottsága. Az est során fellépett Timár Ferenc, Gál László és Dudás Kálmán költők, Szirmai Károly, Majtényi Mihály és Cziráky Imre elbeszélők. Csuka János a kisebbségi ember lelkivilágáról tartott előadást. Ulreich Inke két Bartók-zeneművet zongorázott. Schuh Gyula Ady-versre írt dalát, valamint Lányi Ernő egy dalát Csiffáry Mária adta elő. Pataki László Bencz Boldizsár egy versét szavalta el. Köszöntőt és zárszót Vad Lajos, az *Alföld* szerkesztője (az est rendezője) mondott.

Garay 2012, 69.

1937. március 16.

A szabadkai Magyar Olvasókör Ifjúsági Kultúr-osztálya vajdasági költőket látott vendégül. Timár Ferenc, Koós László és Dudás Kálmán költeményeihez Havas Károly mondott bevezetőt.

Garay 2012, 69.

1937. március 25.

A magyar–jugoszláv barátság újabb jelének tekintették, hogy Ciano gróf olasz külügyminiszter hivatalos belgrádi látogatásra érkezett, és olyan politikai és gazdasági szerződéseket írt alá, amelyek minden konfliktust békés úton igyekeztek elintézni. Röviddel Ciano látogatása után a kisantant külügyminiszterei Belgrádban értekezletet tartottak, és azon lefektették a Magyarországgal és Ausztriával szembeni politikájuk alapelveit.

Csuka 1995, 446.

1937. április 18.

Hiába törölték el miniszteri rendelettel a névvegyelemzést, a gyakorlatban továbbra is alkalmazták. Ezért Várady Imre, Strelitzky Dénes és Deák Leó újabb kihallgatáson jelent meg Korosec Antal belügyminiszternél, Szosovics közoktatásügyi miniszternél és Sztojadinovics miniszterelnöknél. Általános ígéreteken kívül azonban mást nem kaptak. A látogatás május elsején megismétlődött, hasonlóan eredménytelenül.

Csuka 1995, 447.

A *Glász Matice Szrpszke*, a Szrpszka Maticának a hivatalos folyóirata *Kossuth Lajos azt üzente* címmel cikket közölt, amelyben azt követelte, hogy Kossuth Lajos koncepciójának szellemében teremtsék meg a dunai államok együttműködését. A jugoszláviai magyarság bizonyos szkepszissel fogadta ezt a kezdeményezést, mert bár nyilvánvaló volt, hogy a szerbség egyre szorongatottabb külpolitikai helyzetében a legszívesebben egy dunai konföderáció kivezető útját szeretné, a magyarság ezt a gondolatot nem fogadhatta el, mert világos volt, hogy a szerbek, akik folyton arra hivatkoztak, hogy fiatal és erős nép, amelynek egyedül van erős, jól felszerelt és jól kiképzett hadserege a Duna völgyében, a dunai konföderációban a vezető szerepet akarják igényelni.

Csuka 1995, 448.

1937. április 29.

A Szabadkán született nagy magyar költő emlékére a Magyar Olvasókör Kosztolányi-estet rendezett. A rendezők arra törekedtek, hogy Kosztolányi költészetét illő környezetben mutassák be, ezért Kosztolányi Dezső még Szabadkán élő hozzátartozóitól beszerezték azokat a bútordarabokat, amelyek között a költő ifjúságát töltötte, s amelyek közül nem egyet verseiben is megörökített. Bevezető előadást Jász (Brenner) Dezső, Kosztolányi egyik rokona tartott. Kosztolányi legszebb költeményeit Garay Béla és Nojcsék Tusi szavalta. Az est igazi meglepetése Csáth Géza addig ismeretlen Kosztolányi-dalainak előadása volt. Az eddig titokban őrzött Csáth-kottákat az író Szabadkán élő édesapja, dr. Brenner József nyugalmazott városi főügyész bocsátotta a Magyar Olvasókör rendelkezésére.

Garay 2012, 72.

1937. június 14.

Zágrábban megalakult a Magyar Olvasókör, amelynek első elnöke az újvidéki születésű Regényi József volt. Zágráb most már elég népes magyar kolóniával rendelkezett, mert Bácska folyton növekvő elszegényedésével párhuzamosan mindig nagyobb volt a magyar kivándorlás a tiszta szláv vidékekre, és körülbelül 1930 óta igen sok magyar telepedett le Zágrábban is.

Csuka 1995, 448.

1937. július 7.

Kánya Kálmán magyar külügyminiszter nyilatkozata szerint a kölcsönös rokonszenv elősegíti a jugoszláv–magyar viszony további fejlődését.

Csuka 1995, 448–449.

A volt magyar vezetők, különösen Deák Leó a szórványmagyarságot igyekeztek megmenteni. A Szlavóniában és Szerémségben elszörtan a szláv többség közé beékelten élő magyarok helyzete igen nehéz volt. Nem voltak iskoláik, nem voltak egyesületeik, nem voltak könyveik, és az a veszély

fenyegetett, hogy a gyermekeik leszakadnak a magyar nemzetről. Dr. Deák Leó kezdeményezésére földműves-egyesületeket alakítottak ezekben a szórványmagyar településekben, és komoly akció kezdődött arra vonatkozóan is, hogy falukönyvtárakat létesítsenek, és a szláv iskolákban tanuló magyar gyermekeket magyar könyvekkel lássák el.

Csuka 1995, 450.

Az első magyar film, amelyet a délvidéki magyar városokban vetítettek a *Hotel Kikelet* volt.

Csuka 1995, 450.

1937. július 23.

A szkupstina heves viták után 167 : 129 arányban megszavazta a Vatikánnal kötött konkordátum becikkelyezését, de a pravoszláv egyház és a szerb közvélemény továbbra is hevesen ellenezte a megállapodást. A Szent Szinódus folytatta a meghirdetett küzdelmét, és a kormány pravoszláv tagjait, a szkupstina elnökét, s a konkordátumot megszavazó pravoszláv képviselőket megfosztotta vallási jogaitól. Tovább támadták a konkordátumot illegális röpiratokkal is.

Salacz 1975, 110.

1937. augusztus 25.

Szabadkán Dalárda néven megkezdte munkáját a Magyar Olvasókör énekkara. Az alakuló közgyűlésen Fehér Ödön karnagy vezetésével eldöntötték, hogy az énekkar vegyeskarként fog működni azon a magas színvonalon, amely a magyar dalt megilleti. Néhány nappal később, augusztus 29-én megválasztották a vezetőséget is. Díszelnökké Božidar Ristićet, a szabadkai Szerb Dalárda elnökét, Szmik Gyula gyógyszerészt, az Óbecsei Dalárda elnökét, dísztagokká pedig Zwirschitz Károlyt, a zombori Iparos Dalárda és Becskházi Sándort, az újvidéki Iparos Dalárda elnökét választották.

Garay 2012, 74.

1937. október 10.

A szabadkai Magyar Olvasókör tisztújító közgyűlést tartott, amelynek vezetői két listával jelentek meg. Az egyik Nojcsek Gézának, a régi elnöknek a listája, a másik Janiga János listája, amely keresztény nemzeti alapon állónak tüntette fel magát, bár ezen is szerepeltek zsidók. A Nojcsek-lista 370, a Janiga-lista 212 szavazatot kapott, és a kisebbségben maradt ellenzék, amelynek magja Macskovics Benedek mérnök és dr. Veréb Gyula ügyvéd csoportja volt, kivonult a Magyar Olvasókörből és életre hívta a Katolikus Kört, amely a bunyevác Katolikus Körnek alosztálya volt, és a magyarbarátnak nem mondható Budánovics Lajos püspök irányítása alatt állott.

Csuka 1995, 451.

A Bácskában lévő ferencesek arra történő hivatkozással, hogy a magyar hívők lelki gondozására nincs elég papjuk, a budapesti provinciálistól kértek magyar szerzeteseket. Az engedélyt erre nem kapták meg, azonban a magyar lelkipásztorkodásnak már az is komoly előnyére vált, hogy megengedték, hogy a romániai ferencendi provincia küldjön lelki gyakorlatokra magyar papokat a Délvidékre.

Csuka 1995, 452.

1937. december 18.

A szabadkai Magyar Olvasókör vezetősége százhusz terítékes társasvacsorán ünnepelte Garay Béla színházi működésének huszonötödik évfordulóját. Az Olvasókör nevében dr. Streliczky Dénes ügyvezető elnök üdvözölte a jubilánst, de köszöntőt mondott dr. Nagy Ödön és dr. Szántó Gábor is.

Garay 2012, 76.

1937

A Belgrádban megjelent *La Yougoslavie par les chiffres 1937.* című kiadvány oktatásra vonatkozó statisztikáját közölte a *Kisebbségvédelem* 1938. 2–3. száma. A szerző kiemelte: szokatlan,

hogy a jugoszláv hatóságok az ország társadalmi és gazdasági helyzetéről statisztikai adatokat is közölnek. Jugoszláviában a magyarok az összlakosság számának mindössze 3,90%-át teszik ki; az 1935–1936-os tanévben összesen 33 óvodai tagozatuk (5,9%) és 452 elemi osztályuk (1,8%) volt. Az elemi iskolai tagozatokon 26.605 diák tanult (1,9%), akiket 446 tanító oktatott (1,4%). A számbelileg nem sokkal nagyobb, 4,22%-nyi német kisebbségnek 769 tanítója van (323-mal több, mint a magyaroknak), bár ez is csak 2,5%-a az összes tanítói társadalomnak. Míg a magyarságnak 26 605 gyereket sikerült beiskoláztatnia, a németeknek 39 927-et, mintegy 50%-kal többet, a maguk 725 osztályában.

Kisebbségvédelem, 1938. 2–3. szám, 27–32.

A Jugoszláv Földművelésügyi Minisztérium év végén közzétette a végrehajtott agrárreform adatait.

**A kisajátított birtokok tulajdonosai
nemzeti hovatartozásuk szerint**

Birtok	Birtok száma	összes területe	ebből kisajátítva
		h e k t á r b a n	
magyar állampolgártól	61	126 455	90 062
magyar nemzetiségű jugoszláv állampolgártól	62	53 396	20 622
német nemzetiségű külföldi állampolgártól	26	95 526	64 671
német nemzetiségű jugoszláv állampolgártól	72	90 986	43 331
jugoszláv nemzetiségű jugoszláv állampolgártól (Jugoszlávia északi tartományaiban)	135	223 626	88 886
állami, községi és egyéb birtokokból (Jugoszlávia északi tartományaiban)	364	684 031	247 565
magán- és közbirtokok Jugoszlávia egyéb részein	-	-	1 929 344

összes, újra elosztott föld - - 2 484 481

a) Magyar állampolgárok kisajátított birtokai

Szlovéniában	7	14 989	11 784
Horvát-Szlavónországban	13	37 267	20 922
Vajdaságban	41	74 199	57 356
összesen	61	126 455	90 062

b) Magyar nemzetiségű jugoszláv állampolgárok kisajátított birtokai

Szlovéniában	1	5 011	3 042
Horvát-Szlavónországban	11	17 340	6 434
Vajdaságban	50	31 045	11 146
összesen	62	53 396	20 622
összesen a + b	123	179 851	110 684

Kisebbségi Körlevél, 1938. 1. sz. 28–29.

A délvidéki agrárreform azért jelentett a magyarok számára súlyos csapást, mert nemcsak a (magános) nagybirtokosok és a vállalatok birtokaira terjedt ki, hanem a községek, a városok, a községek és az egyházak földjeire is. A bácskai városok, községek legnagyobb részének igen nagy, értékes földbirtoka volt. Szabadka a régi Magyarország egyik legnagyobb latifundiumának volt a tulajdonosa, Zentának, Magyar-kanizsának és a kisebb községeknek – Adának, Moholnak, Topolyának – is nagy községi földjei voltak. Jelentős földterületek voltak a közbirtokosságok tulajdonában, legtöbbszörre legelők. Ezeket mind elvették, éppúgy, ahogy elvették a katolikus egyházközségek, zárdák, iskolaalapok földjeit is. A községi földek eddig nem voltak házi kezelésben, hanem a községek, a városok a földek nagyobb részét örökbérletek formájában bérbe adták, és éppen azért, mert a magyar elemeknek volt aránylag a legkevesebb saját földjük a Délvidéken, a bérlők túlnyomó részben földnélküli magyarok voltak, akik a bérelt földeken sok helyen belterjes gazdálkodással, a városok közelében kertészkedéssel nagyon jól

boldogultak. Az agrárreform végrehajtása során ezeket a földterületeket vették el, ami egy csapásra kenyértelemné tette a délvidéki magyarságnak egyik legdolgosabb, leghasznosabb rétegét.

A délszláv telepítés végrehajtása teljesen elhibázott és átgondolatlan volt. Még nemzeti szempontból is káros volt a szlávokra nézve, mert a délvidéki alföldi tájra legnagyobb részben a boszniai hegyes vidékekről és a horvátországi Likából, valamint Montenegróból való embereket költöztettek. Ezek nem tudtak mit kezdeni a nekik juttatott dús, bácskai földdel, és az volt a szerencsésebb, mármint szerb nemzeti szempontból, ha – amint az gyakran megtör-

tént – a szabályok és előírások kijátszásával a nekik juttatott nyolcholdas percellát bérbe adták valamelyik magyarnak, és visszamentek a hegyek közé.

Az elszerbesítési tendenciák egyáltalán nem vezettek eredményre, az újvidéki szerb sajtó gyakori panaszai azt bizonyították, hogy már az 1930-as évektől kezdve bizonyos „magyarosodás” mutatkozott a telepesek között. Különösen a felső-bácskai részekben elhelyezkedett telepesek gyerekei legnagyobb részben megtanultak és jól beszéltek magyarul, míg a szomszédságban élő magyarok egyáltalán nem tanultak meg szerbül. (Csuka János: *A délszláv agrárreform*)

Kisebbségi Körlevél, 1942. 3. sz. 170–175.